

Odborné postupy

v pedagogickej a poradenskej praxi

Raná starostlivosť – využitie skupinových aktivít s rodičmi v prevencii vzdorovitého správania u detí.

Kompetenčný rámec:

ZARIADENIE/A ODBORNÝ ZAMESTNANEC/CI	Zariadenie poradenstva a prevencie, MŠ, ZŠ, ŠZŠ Psychológ, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, sociálny pedagóg, školský psychológ, školský špeciálny pedagóg
VEKOVÁ KATEGÓRIA	Rodičia detí uvedených skupín: raný vek, predškolský vek, mladší školský vek
FORMA	Skupinová
VYPRACOVAL/A KONZULTANT/KA	Mgr. Miroslava Rýdza Mgr. Lucia Lenická
DÁTUM	Marec 2021

Využitie skupinových aktivít s rodičmi v prevencii vzdorovitého správania u detí

Úvod do problematiky

Vymedzovanie hraníc je základným princípom bezpečnej výchovy. Dieťa nevie odlíšiť dobré od zlého, chýba mu skúsenosť niesť následky za svoje nesprávne rozhodnutia. Rodičia sú tí, ktorí dieťaťu v tom majú pomôcť. Neefektívne zadávanie hraníc (príliš široké hranice, nekonzistentnosť rodiča v zadávaní hraníc, zadávanie hraníc doprevádzané silnými emóciami rodiča) prispieva k tomu, že sa u dieťaťa môžu rozvinúť ťažkosti v správaní. Deti nedostatok v hraniciach dávajú rôznymi spôsobmi najavo. Dieťa môže rôzne provokovať dospelých, môže sa prejavovať motorickým nepokojom spojeným s úzkosťou alebo afektívnymi výbuchmi (Delaroche, 2007).

Základné princípy

Mnohí rodičia majú potrebu niečo zmeniť v prístupe k deťom, len nepoznajú spôsob, ako to urobiť. Potrebujú ukázať cestu. Nevyhnutným princípom je preto poskytnutie možnosti:

- edukovať sa v oblasti výchovy,
- trénovať rodičovské zručnosti,
- získať psychosociálnu podporu vytvorením bezpečného priestoru v skupine rodičov - pre ventiláciu emócií, výmenu rodičovských skúseností, ako i poskytnutie vzájomnej podpory.

Jedným z možných nástrojov je realizácia programu pre rodičov – cyklus skupinových aktivít. Program je možné realizovať pre rodičov na úrovni zariadení poradenstva a prevencie, ako i na úrovni MŠ, ZŠ.

Ciele

Hlavné ciele práce s rodičmi sú:

- pochopenie príčin vzdorovitého správania, nerešpektovania hraníc a problémového správania sa detí, vývinové hľadisko vo vzdorovitom správaní,
- pochopenie významu hraníc a princípu ich zadávania v živote detí, zvládnutie techniky zadávania hraníc,

- zlepšenie vzťahu s deťmi zvýšením pozitívnej pozornosti – realizovaním spoločných chvíľok,
- pochopenie a zvládnutie techniky správneho spôsobu komunikácie pri zadávaní hraníc,
- pochopenie a zvládnutie princípu dôslednosti pri výchove.

Vychádzame pri tom z predpokladu, že posilnením rodičovských kompetencií posilňujeme pozitívnu výchovu dieťaťa, čím znižujeme vzdorovitosť v správaní a zlepšujeme jeho sociálne fungovanie.

Postup riešenia

Každé stretnutie s rodičmi je vopred pripravené, štruktúrované. V práci s rodičmi sa postupuje podľa nasledujúcej zjednodušenej schémy:

1. Privítanie rodičov na stretnutí, zoznámenie sa, prípadne privítanie nových rodičov. Ak ide o otvorenú skupinu a rodičia prichádzajú podľa záujmu o tému, vždy sa na začiatku preberú skupinové pravidlá.
2. Jadro aktivity zahŕňa priestor pre spätnú väzbu rodičov o realizácii domácej úlohy, prebratie teoretických základov k novej preberanej téme. Je to časť, kde má hlavné slovo odborný zamestnanec, ktorý postupne preberá pripravené teoretické a praktické cvičenia. Rodičia vstupujú do tejto časti rôznymi otázkami – na základe vlastných výchovných skúseností doplňujú informácie, diskutujú, informujú o tom, čo o danej téme čítali, počuli, poskytujú rozličné iné názory a postrehy. Je to hlavná časť, ktorej súčasťou je i tréning rodičovských zručností. Ten môže prebiehať formou rolovej hry medzi účastníkmi, modelovaním správania odborným zamestnancom, alebo tréningom reagovania na vopred dané situácie.
3. Zadanie domácej úlohy a záverečná diskusia, podnety na podrobnejšiu analýzu problematických oblastí preberanej témy.
4. Ukončenie stretnutia.

Práca s rodičmi je rozdelená do niekoľkých stretnutí, ktoré sa realizujú spravidla raz mesačne.

1. stretnutie: Vzдорovitosť a neprimerané správanie.

- najskôr identifikujeme spolu s rodičmi oblasti správania sa, kde sa prejavuje vzdorovitosť metódou brainstormingu (dieťa neurobí, čo od neho rodič žiada, dieťa nedokončí, čo od neho rodič žiada, dieťa nedodržiava už t. č. zvládnuté pravidlá s rodičom, dieťa reaguje až na 10-krát pokynu, alebo reaguje až na vyhrážanie sa trestom, kedy dochádza až k emočnému vypätiu oboch strán),
- priblížime kľúč k porozumeniu správania, to znamená pokúsiť sa vidieť situáciu očami dieťaťa (prečo dieťa odkladá povinnosti, vysvetlené dvojité posilnenie (vyhnutie sa

požadovanej aktivite, zotrúvanie v príjemnejšej aktivite, akou je požiadavka rodiča...), môžeme použiť dotazník s príkladmi správania sa a rodičia dopisujú možnú potrebu dieťaťa (Keď sa dieťa hádže o zem, pravdepodobne potrebuje.....Keď sa hnevá... keď šaškuje....) a nasleduje diskusia,

- zanalyzujeme ťažkosti v správaní – môžeme použiť neštandardizované dotazníky na správanie sa detí v predškolskom a školskom veku,
- nasleduje objasnenie a tréning spôsobov, ako môžeme dieťa získať na spoluprácu (rodičia dostanú spôsoby písomne) - „opisujte, poskytnite informáciu, povedzte to slovom, hovorte o svojich pocitoch, napíšte odkaz“ (Faber, Maslish, 2013, s. 59),
- domáca úloha pre rodičov v znení „snažiť sa získať dieťa na spoluprácu s využitím natrénovaných spôsobov“.

2. stretnutie: Dieťa v centre pozornosti.

- na začiatku s rodičmi preberieme, ako sa im darilo s tréningom v domácom prostredí – spätná väzba, vzájomné podporovanie,
- následne metódou brainstorming - identifikujeme problémové správanie súvisiace s nedostatkom pozornosti,
- následne tou istou metódou rodičia navrhujú spoločné aktivity, ktoré dieťaťu pozornosť dopĺňajú, vysvetlíme možnosť hrovej chvíľky podľa Berkleyho, ktorá je pre deti od 2 do 11 rokov. Pokyny k hrovej chvíľke dostane rodič písomne. Hranie sa odporúča 3-5 krát týždenne, v rozsahu cca. 20 minút. Hra prebieha iba s jedným dieťaťom. Dieťa si vyberá samo činnosti a hračky. Odborný zamestnanec nabáda rodiča, aby zaradil hrovú chvíľu v situáciách a častiach dňa, kedy má podmienky ostať pri nej pokojný a sústredený. Rodič sleduje hru dieťaťa, popisuje ju ako komentátor. Cieľom je venovať pozornosť dieťaťu, okrem hrovej chvíľky je rodičom ponúknutá bohatá ponuka spoločných aktivít pre deti, v rámci tohto stretnutia si vyskúšajú nové spoločenské hry, môžu zapojiť humor, uvoľnenie,
- v závere je zadaná domáca úloha v znení „zvýšiť pozornosť dieťaťu spoločnými aktivitami“.

3. stretnutie: Deti a hranice.

- na začiatku s rodičmi preberieme, ako sa im darilo s tréningom v domácom prostredí – spätná väzba, vzájomné podporovanie,
- čo sú to hranice, prečo sú hranice v živote dospelých a detí potrebné (metódou brainstorming),
- vypísanie sebareflekujúceho dotazníka zameraného na hranice pre rodičov (aké mal rodič hranice v detstve, aké ich má teraz, aké hranice určuje svojim deťom...),

Odborné postupy v pedagogickej praxi

- hranice a pravidlá podľa veku, rozdelenie (v akom veku zadávame, ktoré pravidlá, akým spôsobom komunikácie..., čo a v akom veku dieťa má zvládnuť v rámci pravidiel atď.),
- tréning komunikácie - akým spôsobom zadávame hranice (rodičia dostávajú v písomnej podobe) – pohľad do očí, nasadenie tónu hlasu, rozhodnosť v hlase, formulovanie zadania hranice - 1. pomenovať pocit dieťaťa („zdá sa, že chceš skákať po sedačke“), 2. zadať hranicu („ale sedačka nie je na skákanie“), 3. dať dieťaťu prijateľné možnosti („ak chceš skákať, môžeš ísť na trampolínu“). Zadáme hranicu a nediskutujeme s dieťaťom.
- domáca úloha pre rodičov v znení „trénovať zadávanie hraníc v domácom prostredí naučeným spôsobom“.

4. Stretnutie: Odmena a trest.

- na začiatku s rodičmi preberieme, ako sa im darilo s tréningom v domácom prostredí – spätná väzba, vzájomné podporovanie,
- teória, ako funguje odmena a trest, oboznámenie sa so spôsobmi riešenia konfliktov inak ako trestaním (rodičia dostávajú v písomnej podobe) – dieťa nám môže s niečím pomôcť, rodič ukáže jasný nesúhlas, rodič vysloví svoje očakávania, rodič ukáže dieťaťu, ako danú vec napraviť, ponúkne dieťaťu možnosť výberu, rodič koná, rodič umožní dieťaťu, aby poznalo následky svojho nevhodného správania (Faber, Maslish, 2013),
- tréning riešenia konfliktov novými spôsobmi,
- zadanie domácej úlohy v znení „trénovať riešenia konfliktov v domácom prostredí novými spôsobmi“.

5. stretnutie: Ako podporiť samostatnosť dieťaťa.

- na začiatku s rodičmi preberieme, ako sa im darilo s tréningom v domácom prostredí – spätná väzba, vzájomné podporovanie,
- v úvode sa venujeme pojmu samostatnosť a následne metódou brainstorming sa venujeme samostatnosti podľa veku, s cieľom pomenovať, čo dieťa zvládne na jednotlivých stupňoch vývinu (v jednotlivých vekových obdobiach),
- ako podporíme samostatnosť a zodpovednosť dieťaťa (starostlivosť dieťaťa o vlastné telo, napomínanie, odpovedanie za dieťa, nedôvera v pripravenosť dieťaťa, časté nie atď.), rodičia dostanú v písomnej podobe,
- zadanie domácej úlohy v znení „podporovať samostatnosť dieťaťa domácom prostredí naučeným spôsobom“.

6. stretnutie: Ako posilniť dobré správanie.

- na začiatku s rodičmi preberieme, ako sa im darilo s tréningom v domácom prostredí – spätná väzba, vzájomné podporovanie,

Odborné postupy v pedagogickej praxi

- nasleduje brainstorming s témou, ako rodičia podporujú dobré správanie detí, rodičia pri tom uvádzajú svoje skúsenosti,
- nasleduje teória, ako správne zadávať pokyn (podstata - pokyn myslieť vážne, používať oznamovaciu vetu, uistiť sa o pozornosti dieťaťa, požiadať o zopakovaní pokynu), rodičom dáme schému písomne,
- nasleduje tréning uvedenej zručnosti,
- okamžité dávanie spätnej väzby dieťaťu, pozitívne komentovanie poslúchania, ocenenie, atď. si rodičia trénujú na stretnutí,
- zadanie domácej úlohy v znení „posilňovať pozitívne správanie sa detí natrénovaným spôsobom“.

7. stretnutie: Záver programu - záverečné hodnotenie.

- na začiatku s rodičmi preberieme, ako sa im darilo s tréningom v domácom prostredí – spätná väzba, vzájomné podporovanie,
- nasleduje diskusia o programe, kde sa snažíme zistiť pozitíva, prínosy (Čo mi program dal, v čom ma zmenil, čo som si všimol na deťoch....), prípadne čo rodičom v programe chýbalo,
- je vhodné zaradiť i dotazník na spätnú väzbu,

Na konci môžeme ponechať priestor na voľné posedenie.

Výstup činnosti

Výstupom každej činnosti je písomný záznam zo skupinovej aktivity. Zaznamenávame priebeh, skúsenosti rodičov v uvedenej problematike, ich vyskúšané postupy, ako i návrhy ďalších problematických oblastí, ktorým sa chcú venovať na následných stretnutiach.

Spolupráca

V prípade potreby prizývame ku spolupráci iného odborného zamestnanca, ktorý môže pomôcť s prácou, s dynamikou skupiny. Skúsenosti ukázali, že skupinová práca pod vedením dvoch odborných zamestnancov je pružnejšia a efektívnejšia. Najlepšia je kombinácia odborných zamestnancov žena a muž.

V prípade, že rodičovi a/alebo jeho dieťaťu je poskytovaná aj iná odborná činnosť v zariadení poradenstva a prevencie, so súhlasom rodiča je užitočné diagnostické zistenia a skúsenosti zdieľať v multidisciplinárnom tíme.

Úskalia postupu

V skupinách rodičov sa stretnú rôzne povahy. Je možné, že sa v skupine nájde rodič, ktorý môže byť negativistický, príp. odmietavý a môže narúšať cieľ skupiny. Záleží však na skúsenosti odborného zamestnanca. V prípade prílišného negatívneho vstupovania rodiča a narúšania pozitívnej pracovnej atmosféry, slušne ponúkame využitie individuálnej konzultácie.

Čomu sa vyhnúť

V uvedenej skupinovej aktivite sa vyhýbame vtaženiu sa do riešenia hlbších problémov jednotlivých rodičov.

Vyhýbame sa moralizovaniu a kritizovaniu, nakoľko sa rodičia nemusia cítiť na skupinovej aktivite bezpečne. Cieľom je rodiča posilniť a viesť k zlepšeniu na tej úrovni rodičovských zručností, na ktorej sa nachádza.

Kompetenčné limity

Počas skupinovej práce s rodičmi môžu niektoré výchovné situácie naznačovať širšie problémy v rodine dieťaťa alebo podozrenie na psychické ochorenie dieťaťa alebo rodiča. Vtedy je potrebné rodičovi popri alebo namiesto skupinovej práce odporučiť individuálne poradenstvo, a/alebo diagnostiku klinického psychológa, prípadne psychiatra.

Doplňujúce informácie

Použité zdroje

CLOUD, H. – TOWNSWEND, J. 2016. *Hranice a deti*. 1. vydanie. Bratislava: Porta libri, 2016. 236 s. ISBN 978-80-8156-058-3.

DELAROCHE, P. 2007. *Rodiče, nebojte se říkat NE*. 2. vydanie. Praha: Portál, 2007. 138 s. ISBN 8073673475.

FABER, A. – MAZLISH, E. 2013. *Ako hovoriť, aby nás deti počúvali, ako počúvať, aby nám deti dôverovali*. 2. vydanie. Brno: Cpress, 2013. 292 s. ISBN 9788026401650.

KAST-ZAHN, A. 2013. *Ako naučiť deti pravidlá*. 1. vydanie. Bratislava: Cpress, 2013. 184 s. ISBN 9788026401681.

MARDIAKOVÁ, Z. 2003. Vzдорovité deti – čo môžeme poradiť rodičom? /voľne spracované podľa Barkley Russel A. : Defiant Children. A clinician's manual for parent training/. In Informačný bulletin pre pracovníkov poradenských zariadení v rezorte školstva. 2003, 18/2003, s. 9-13.

MARDIAKOVÁ, Z. 2003. Vzдорovité deti – čo môžeme poradiť rodičom? 2. pokračovanie. In

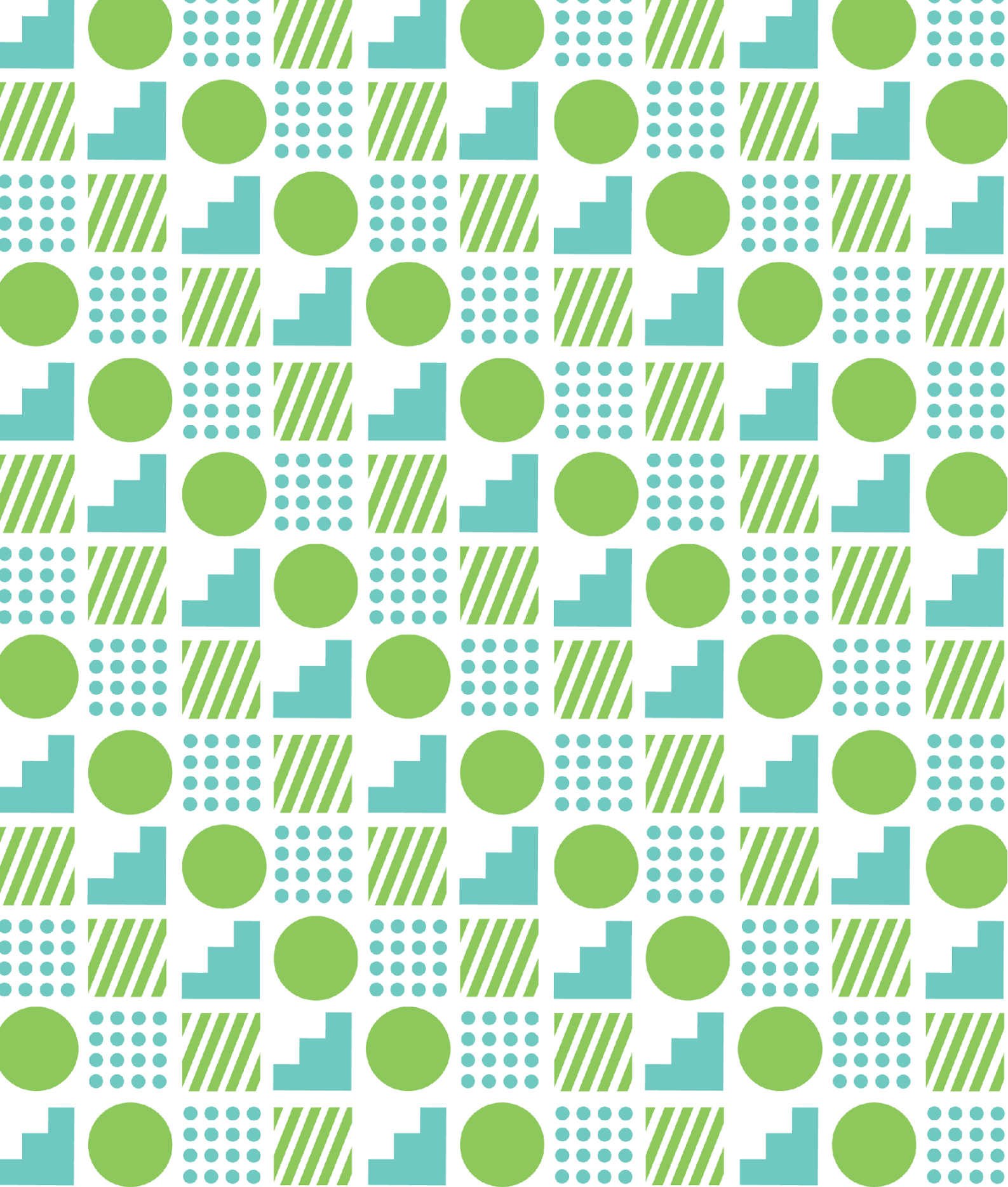

Informačný bulletin pre pracovníkov poradenských zariadení v rezorte školstva. 2003, 20/2003, s. 10-15.

VOJTOVÁ, Z. 2003. Vzдорovité deti – čo môžeme poradiť rodičom? 3. pokračovanie – Venujte im pozornosť. In Informačný bulletin pre pracovníkov poradenských zariadení v rezorte školstva. 2003, 21/2003, s. 8-10.

VOJTOVÁ, Z. 2004. Ako efektívne pristupovať k deťom, aby poslúchli naše pokyny a žiadosti? Vzдорovité deti – čo môžeme poradiť rodičom? 4. pokračovanie. In Informačný bulletin pre pracovníkov poradenských zariadení v rezorte školstva. 2003, 24/2004, s. 8-10.

VÝSKUMNÝ ÚSTAV
DETSKEJ PSYCHOLÓGIE
A PATOPSYCHOLÓGIE

ŠTANDARDY
NÁRODNÝ PROJEKT

Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie
k inklúzii a úspešnosti na trhu práce